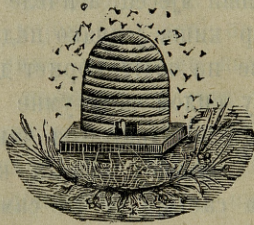

СРПСКИ ПЧЕЛАР

ИЛУСТРОВАН ОРГАН ЗА СРПСКЕ ПЧЕЛАРЕ

ЗАШТИТНИК ЛИСТУ:

Његова Светост Патријарах српски
Георгије Бранковић

ГЛАВНИ УРЕДНИК:

Јован Живановић

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Иван Маширевић

Бр. 10.	Изази једанпут ме- сечно	Цена је листу на годину 2 ф. или 5 дин.	Година I.
---------	-----------------------------	--	--------------

У гори.

(Приказано В. Латинкићу, пароху.)

Све је мирно, све је тихо
само чујем птица пој;
На јасици листак трешти
поток ради пос'о свој!
Миомирна липа мири
и просипа мирис, цвет,
А по њему попадале
мале пчеле, вредан свет!
Свака носи, свака ради,
носи храну, пр'ави стан,
Свака творцу благодарна
за пролетни лепи дан!
Ој, пчелице мали створе,
твој је пример нама свет;
Када би га хтео само
разумети овај свет!
Не би било људске борбе
М. Раваница 1897.

и царев'о не би јад;
Завидљивост нема места
где је слојан ред и рад!
Не би било људске борбе
ни за име ни за глас;
У раду би глед'о сваки
свој онстанак и свој спас!
И Бог би се поштовао
брат би био брату брат;
За првенство и за славу
водио се не би рат!

* * *

Ој пчелице мали створе,
твој је пример нама свет
Када би га хтео само
разумети овај свет!

Сергије Попић

„Шта ли раде пчеле по овој киши?“

Под тијем натписом изашао чланак у „Тежаку“ у бр. 19. од ове године. У том се чланку на читавој страни говори како је мај најљепши мјесец, а пчеле не могу да употребе нектар из цвјетова, јер киша једнако пада и савјетује се пчеларима, који „хоће све на своју корист да употребе, а да не помогну ономе, кога су силом своје умне и физичке снаге, заробили и систематски га пљачкају из дана у дан, из године у годину“, да помажу „ономе у невољи, који им спрема лепши живот“. Читава страна састоји се из самога увода из китњастих ријечи, а о самој ствари, о чему је намислио писац да пише, рекао је напошљетку само неколико ријечи. А и оно што је рекао о ствари, то је тако заплетено, збркано и нејасно, да се пчелар, који то ушчита, не може користити. Дакле последије тако великога увода, у којем се не каже ништа, ево шта се каже о ствари: „Нека сваки, кад је овако рђаво време у ово доба, чешће обилази своје пчеле и нека се уверава имају ли довољно хране, па ако немају, нека их прихрани, но никако разређеним медом јер га пчеле у ћелијама не ће моћи да заклопе; у отвореним ћелијама би ускисно и проузроковао би пчелама пролив, од кога би још у почетку зиме поумирале“. Заиста се мора сваки пчелар чудити и дивити кад тако што нађе написано. Кад се пчелама у мају дода „разређени мед“, па да тај мед не ће моћи пчеле у ћелијама поклопити до октобра, то би било заиста нешто нечувено! И како може „разређен мед“ ускиснути, који је у мају пчелама додан и који је прошао поред жлијезда пчелиних, воји се поново помијешао са пљувачком пчелињом док је доспио у желудац за мед, који се опет помијешао са пљувачком кад га је пчела повраћала у ћелице, који је неко вријеме у отвореној ћелици стајао и напошљетку који су пчеле набрзо поклопиле, ако је пчелар озбиљно прихрањивао. Али шта ће толико да прихрањује у мају кад може бити наше још у јунију и јулију, августу и септембру. Прихрањивати треба кад је рђаво вријеме само толико да пчеле не угину и да не буде застајања у леглу, да друштва не би ослабила, јер кад непрестано пада киша, а пчеле немају хране у кошници, оне ће морати легло избацити као што су сада у мају

трутовско легло и избацивале. Будући да може паша и то још добра наступити у јунију и т. д., то онда треба остављати мед пчелама за зиму и пчелар ће моћи још и истресати мед истресаљком за себе. Али у мају већ прихрањивати за зиму и то старим медом „*неразређеним*“, који би се у ћелицама кристализирао, те на којем би стога после поумирале, то је нешто ново и ми молимо писца да нам то своје „*откривеније*“ саопћи. Даље каже писац тога чланка кад је рђаво вријеме као што је ове године у мају било да треба пчелама додати саће са поклопљеним медом. Па даље вели: „Но ако немамо при руци заклопљенога меда, онда им можемо давати и скувани шећер у води, и то дотле док неколико сатова њиме не напуне за зиму. Разређени и у неколико скувани шећер, довољна је и *здрава замена меда*, не прокисњава тако лако, и пчеле с таквом храном изиђу из зиме здраве и веселе“, Ја не ћу овдје говорити о томе како писац не зна ни сам да ли пише о прихрањивању пчела у мају мјесецу из невоље или о прихрањивању пчела за зиму него ћу му само то казати да шећер није „*довољна и здрава замена меда*“ и ја препоручујем пчеларима да прихрањују своје пчеле само медом, јер то је пчелиња природна храна. Ја не ћу много овдје о овом говорити, само ћу писцу овога чланка казати, да је пчели тешко и у гдјекојим приликама немогуће инвертовати шећер у мед и онда та храна не може бити „*здрава замена меда*“ пчели, а кад има легла још у кошници, а пчеле не могу напоље да излијећу или напољу још нема цвјетнога прашка, онда је шећер тако биједна храна да пчеле изнемогну и умиру поред ње. Од каквих је још пошљедице прихрањивање пчела шећером казаћемо, ако то усхтије писац споменутога чланка. Засад само велимо пчеларимо: прихрањујте своје пчеле само медом. *Гл. уредник.*

Американка Јов. Живановића.*

(Наставак и свршетак)

А то је посао врло лак, јер гдје стоји матица, ту нема више него пет оквира и може се за час наћи и младом замијенити по пра-

* Ја нијесам хтио да уђе у овај број цио мој одговор г. Јов. П. Јовановићу, јер треба да уђу и друге ствари с поуком, али одговорни уредник нашега листа био је мишљења да уђе сав стога што ће читаоци и у том мом јем чланку наћи доста поуке ма да је полемичке природе и што је боље за

вилама пчеларским. Ја сам дакле у првим годинама својега пчеларења убијао матице, јер је у мојем крају у средњу руку паша, и без убијања не бих добио ништа меда. Доцније сам замијенио убијање Ханемановом решетком, јер је ово практичније и не губи се силно вријеме. И ја сам испочетка држао према својој паши да никад не може пчелар доћи до меда без Ханеманове решетке. Али сам се године 1889. и 1890. и кад сам почео своје кошнице пренашати на бијели босиљак, увјерио да кад је паша особито бујна да у кошнице не треба и не смје се метати Ханеманова решетка, јер онда пчеле прехитре матицу, и матица за вријеме тако бујне паше нема гдје да носи јаја и друштва могу слаба да уђу у зиму ако не буде пчелар употребљено оно што му стоји у власти као рационалном пчелару. Ја сам дакле држао испочетка да треба увијек Ханеманова решетка за вријеме главне паше, па сам тако и писао. Али доцније сам се увјерио, да кад је врло бујна паша, не треба Ханеманова решетка да је у кошници, јер је онда шта више од штете. Ја што год сам писао, писао сам из својега искуства и дошао сам напошљетку до овога: 1.) Кад је врло бујна паша, онда не треба у кошници Ханеманове решетке. 2.) Кад је паша у средњу руку, онда или се морају матице убијати или се мора Ханеманова решетка додати свакој кошници, иначе се пчелар не ће набрати меда. 3.) Ако је пак паша сасвијем слаба, онда такође не треба Ханеманове решетке метати у кошницу, јер у таком случају кад нема баш ништа паше, онда пчеле нити сабирају шта нити матица носи јаја, јер пчеле немају чим уљева хранити. До тога сам ја резултата дошао и будући да ја нијесам до тога уједанпут дошао, зато сам ја више пута о томе писао и своје искуство изнашао, и у својим чланцима, у којима сам ја писао о тој ствари, изнио сам ја од прилике то, што сам овдје сад укратко написао. Из свега тога што сам досад казао види се да г. Јов. П. Јовановић хотимице изврше моје ријечи, а то се најмање може приличити једном „дѣтовоспитатељу“. Али г. Јов. П. Јовановић не само да се одао на гадан посао да изврше туђе ријечи и лакју да друге људе зашљепљује него се усудио да пише о ономе што не зна јер се види из сваке његове линије шта је написао да нема никаквога искуства, а овамо се тако размеће да човјек, који није посвећен томе послу, може мислити да је г. Јов. П. Јовановић врло њихро одскочио у пчеларству. Али то је стара ствар да die volle Ähre senkt bekanntlich ihr Haupt, die leere hebt es stolz in die Höhe.

Госп. Јов. П. Јовановић вели: „Размножавање у кошници расте или пада увек према количини хране пчелине у природи и у кош-

читаоце кад је читав чланак у једном броју него кад је непрекидан у више бројева. А друго ја сам се држао ствари а не личности, премда би требало да сам се више држао према противнику овакога калибера, као што је Јов. П. Јовановић, ријечи Берлешевих: Man muss solchen Lenten, као што је Јов. П. Јовановић, links und rechts unbarmherzig Keulenschläge austheilen. Dann bekommen sie Respect und sehen Alles so klar ein, als sei der heilige Geist über sie ausgegossen worden.

ници; с повишавањем хране повишава се и размножавање у кошници а с опадањем хране пада и размножавање у пчелињој задрузи. Чим престане биљна вегетација, чим престане лучење нектара, престаје и размножавање код пчела, а с обнављањем биљне вегетације, обнавља се и лучење нектара па се и размножавање код пчела обнавља. Сваки пчелар зна, да размножавање пчела у кошници почиње од прилике у фебруару а завршава се од прилике у октобру. У фебруару је размножавање слабо, у марту јаче, а у априлу још јаче а у мају и јуну најјаче. Тако исто у фебруару цветају мало биљака, у марту је вегетација бујнија, у априлу још бујнија а у мају и јуну најбујнија. Почетком августа вегетација почиње спадати па и размножавање код пчела почиње опадати. Кад вегетација сасвим престане онда и размножавање код пчела сасвим престаје. Претпоставимо да су на једном пчеланику све матице у кошницама подједнако старе и да имају подједнако народа, али су у количини хране у кошници неједнаке. Кад рано с пролећа прегледамо све кошнице приметимо, да у оним кошницама, које су имале више хране, има и пчела више, а у којима је било мање хране, да и мање легла има. У кошницама, у којима је било мање хране обично увек има довољно празнога саћа где би матица могла носити јаја, па зашто онда да у тим кошница нема више залежена саћа? Шта је томе узрок, ако не оскудица хране? Додамо ли таквој кошници сад пун медом или прихрањујемо ли пчеле ражићеним медом матица ће одмах почети у јакој мери размножавати друштво. Шта следује из овога? Следује то, да се размножавање код пчела управља **увек** према количини хране коју пчеле могу имати на расположење за изранивање свога подмлатка, те се *увек* толико младих пчела изводи, колико се може изранити. На тој основи основано је и оно познато правило код пчелара, да „мед подиже пчеле“. На тој основи оснива се и спекулативно прихранивање пчела.“ Тако пише г. Јов. П. Јовановић и тијем мене учи да са развитком биљака напореде иде и развитак пчелињи. Он тако учи мене као да ја не мислим тако као да ја друкчије мислим. Ја држим читаоци „Српскога пчелара“ не ће жалити труда, те ће отворити моју књигу „Српски Пчелар,“ па ће наћи на стр. 54. у чланку о „Бубави међу цвећем“ да ја тако исто мислим као и г. Јов. П. Јовановић или другим ријечима да је г. Јов. П. Јовановић нашао то у мојој књизи на стр. 54 и из моје књиге, одакле је то сам научно, мене поучава. Заиста нешто нечувено! Ја кажем у својој књизи да са развитком биљака стоји у тијелесној свези и развитак друштва пчелињега, а кад цвијет удари натраг, удара натраг живот и рад пчелињи, док заједно пчела са цвијетом у јануару мјесецу не доспију на најнижи ступањ својега живота. Нека отворе читаоци моју књигу, па ће наћи на стр. 54 све то што сад укратко рекох и увјериће се како г. Јов. П. Јовановић из моје књиге хоће мене да учи. О tempora, о mores! Али ипак од наведених ријечи г. Јов. П. Јовановића и мојих у мојој књизи има неке разлике. Разлика је у овоме што г. Јов. П. Јовановић каже: „Следује то, да се размножавање код пчела управља **увек**

према количини хране“, а ја велим да то није истина. Ја велим да се та равнотежа између цвијета и пчеле каткад поремети. Ја тврдим кад је у јесен врло бујна паша да пчеле онда тако журно сабирају нектар да запреме њиме све ћелице, тако да матица нема гдје да носи јаја и ако пчелар у овој прилици не притече у помоћ с празним саћем може кошница да уђе слаба у зиму. Не иде све тако у реду у кошници као што то мисли г. Јов. П. Јовановић. Нагон пчелињи за сабирање меда поремити равнотежу између матице и пчела, између ношења јаја и сабирања меда. Нагон је тај пчелињи тако велики и тако јак, кад је особито бујна паша, да поремети ону законитост која иначе влада између матице и пчела, између ношења јаја и сабирања меда. Берзон назива Гравенхорста, пчелара највећим практичним мајстором пчеларским. Па ево шта каже тај Гравенхорст: Bei sehr guter Tracht kommt es auch vor, dass alle Zellen, selbst solche, in welchem schon Eier liegen, voll Honig gegossen und der Königin wenige, oft gar keine zur Eierlage belassen werden, was um so nachteiliger für ein Volk ist, als Abgang und Ersatz der Arbeitskräfte dann in keinem richtigen Verhältnisse stehen, da ausserdem bei starkem Fluge viele Bienen sich abnutzen und verloren gehen. (вид. der pract. Imker v. Gravenhorst стр. 198). Шта каже то први практични пчелар Гравенхорст? Каже да кад је паша врло бујна да пчеле носе мед и у оне ћелице где је матица већ снјела јаја и матица нема гдје да носи јаја те да је то за народ штетно што се тијем радна снага умањује а на наши опет многа радна снага пропада. На то ће г. Јов. П. Јовановић изврнувши смисао овјех ријечи Гравенхорстових подвикнути: „Г. Гравенхорст категорички тврди, да *није* добро за пчелара кад пчеле за време бујне паше нанесу силан мед у кошницу тако да матица нема где носити јаја. Нека нам претерани поштоваоци ауторитета не замере што ми никад, докле тече сунца и месеца, нећемо да верујемо да је то заиста зло за пчелара, па ма то, тврдили сви најпризнатији пчелари целога света! На против, ми ћемо до смрти остати у уверењу, да је то баш *највеће добро* за пчелара, кад су му за време главне паше кошнице препуне меда, пошто то и јесте главна тежња свакога пчелара, и пошто у томе лежи сав успех у пчеларству и сва корист од пчеларења“. Сваки човјек, који мрвице памети има разумјеће Гравенхорста и мене да не мислимо да је штетно што пчеле носе силан мед него да мислимо да је штетно што радне снаге нестаје у кошници, само г. Јов. П. Јовановић или по свој ограничениости или лијепом својству подметања споменуте ријечи друкчије разумјева. Али пођимо даље па ћемо све боље и боље видјети на каквој моралној основи стоји г. Јов. П. Јовановић. Он вели даље: „Непојамно је како може г. Ж. тврдити да је зло за пчелара, кад пчеле за време бујне паше нанесу много меда у кошницу, и како може тврдити да ће таква кошница морати толико ослабити, да нећо моћи зиме издржати! Непојамно је и чудновато како је могло г. Ж. бацити у бригу и нагнати га да размишља како ће отклонити оно, што је већ отклоњено и то

давно и давно пре пуних 50 година! Непојамно је и чудновато с тога, што изгледа као да г. Ж. живи у доба, када се није знало за кошнице са покретним саћем и центрифугалну машину То што је г. Ж. бацило у бригу и збринули су се пре 50 год. Берзон и талијански*) мајор Хрушка. Берзон је изумео кошницу са покретним саћем а Хрушка центрифугалну машину, те кад год пчелара задеси такво зло да су му кошнице за време бујне паше препуне меда, ма колико га г. Ж. уверавао, да то није добро, њему то неће задавати ни мало бригае, већ ће му срце играти од радости, јер има кошнице са покретним саћем и центрифугалну машину па може напуњене сатове извадити и истрести мед на их празне у кошницу вратити. Ако је паша још бујна он их може тако исто опет испразнити и опет вратити у кошницу да их матица залеже и размножава друштво, а за то ће бити још довољно времена.“ Тијем ме је ријечима хтио г. Јов. П. Јовановић понизити испод почетника пчелара. Али како је могао овако што написати? Шта је хтио тијем казати? Зар ја нијесам савјетовао то исто што и он овдје пише? види се да ви стојите господине на врло чврстом моралном темељу. Види се да ви истину љубите више свега, да ви истину тако љубите да вас и ученици ваши мора бити зову истином. Како сте могли тако што написати кад јасно моје ријечи гласе у календару „Србобрану“ од год. 1897. овако: „Напоследку ако је јесења паша врло издасна и пчеле напуне све ћелице медом, онда мора пчелар гледати да му американка не осиромаша народом, јер матица нема гдје да носи јаја. Шта треба онда разуман и савјестан пчелар да чини? Да то спрјечи не остаје му друго, него да пчелар додаје *у вече* празно саће таким американкама да га матице залегу“ и т. д. вид. стр. 191). Ја сам рекао *у вече*, а зашто, то нека г. Јов. П. Јовановић размишљава. Из свега тога пажљиви читалац вијдјеће с каквим човјеком ја имам посла. Лијеп човјек, који пљује истини у очи. Лијеп човјек, који свијет омахује. Лијеп човјек, који истину тражи подмећући другим људима оно, што нијесу никад ни помислили. О tempera, о mores! На што се све не ће људи одавати! Али осим што смо видјели какав је г. Јов. П. Јовановић човјек кад подмеће њешто другому лажно што није истина, он је још и конфузија. Он каже, „да се размножавање код пчела управља **увек** према количини хране коју пчеле могу имати на расположење за израђивање свога подмлатка,“ а овамо опет вели: Ма да је истина, да кад је бујна паша пчеле могу за кратко време нанети толико меда, да матица нема где носити јаја али ипак то се никако не може назвати борба пчеле против матице, као што г. Ж. узима. То пчеле не чине за то да спрече матицу у ношењу јаја, већ само за то, што докле год је бујна паша и докле год у кошници има празнога саћа пчеле никако не ће престати да журбом и напрезањем скупљају нектар из биљних цветова, а то за то, што не могу знати; што но веде, шта носи дан, а шта ноћ, те им није извесно, докле ће то изобилје трајати и

*) Гле! Гле! Баш талијански мајор. Баш је ђаво г. Јов. П. Јов. гдје Хрушку начини талијанским мајором!

хоће ли их и лепо време послужити па да на тенане то изобиље покупе.“ Из тога се види да је г. Јов. П. Јовановић права конфузија, јер послје толикога бенетања напошљетку признаје да је истина да кад је бујна паша, пчеле нанесу толико меда да матица нема гдје да носе јаја. Па нашто је било толико бенетања кад опет признаје да ја имама право. Е, али то није борба између матице и пчела? Ја знам да не ће нико ни мислити да ја мислим да су се ту матица и пчеле ухватиле у коштац, него ту је нагон пчелињи за сабирање меда био јачи, снажнији од нагона матичина за размножавање друштва. Пчеле су залеза препречиле пут матици да не може носити јаја и зауставиле јој нагон да носи јаја. Иначе би матица носила јаја да јој пчеле нијесу препречиле пута. Споредна је то ствар, је ли то борба између матице и пчела и ако сам ја то назвао борбом, то је речено у фигури. Али је то чињеница, да кад је особито бујна паша да је онда нагон пчелињи за сабирање меда тако јак да се пред њиме мора зауставити нагон матичин за умножавање друштва. А кад је пак паша слаба, нагон се матичин за умножавање друштва показује тако јак да све саће буде залежено, а меда мало пчеле нанесу. Из свега се види да не стоји увијек равнотежа између матице и пчела и између цвета и пчеле. Али је најљепше што вели г. Јов. П. Јовановић, да пчеле „докле год је бујна паша и докле год у кошници има празнога саћа никако неће престати да журбом и напрезањем скупљају нектар из биљних цветова, а то зато, што не могу знати, што но веле, *шта носи дан, а шта ноћ те им није извесно*, докле ће то изобиље трајати и хоће ли их и лепо време послужити па да на тенане то изобиље покупе“. Та је реченица сва сам несмисао. Ту је г. Јов. П. Јовановић начинио од пчеле читавога филозофа, јер она зна да расуђава „шта носи дан, а шта ноћ“, и дакле зна логическа закљученија“ да извађа. Али у исти мах кад је од пчеле начинио тако великога филозофа, начинио ју је врло глупаву. У исти мах кад пчеле тако журно носе мед, јер не знају шта носи дан, а шта ноћ, гријеше оне љуто што не остављају матици да носи јаја, јер шта ће оне и с медом ако друштва нема, ако се друштво тако смањи да преко зиме угине. У тој је реченици г. Јов. П. Јовановић заиста велику мудрост изабацио, јер је пчелу начинио читавим филозофом, а уједно одмах и највећим глупаком. И као што је ова реченица, тако се и цио чланак г. Јов. П. Јовановића састоји из самјих контрадикција. Али ја ћу једнијем примјером показати да не иде све у кошници тако филозофски како то нама г. Јов. П. Јов. представља, а из тога ће се видјети да г. Ј. П. Ј. не познаје пчеле нити је практични пчелар, а из тога се опет види да је кадар писати и о оној ствари, које не зна. Практични пчелар не воли кад му матица почне рано носити јаја. Али матица не ће да пита пчелара за савјет, она се покорава својему нагону за размножавање друштва. Њен се јајњак одморно преко зиме па не може нагону стати на пут него почне већ у другој половини јануара носити јаја. Напољу је још зима природе се још не буди, а матица носи јаја, па не гледа ни на то има

ли у кошници хране. Та практичном се пчелару дешавало да је у фебруару отворио кошницу и нашао у њој пуно залежених ујева, а меда само још њеколико капи и да пчелар није притекао у помоћ с медом, друштво би умрло. Гдје је ту памет пчелама, што су допустиле матици да леже јаја кад је још снијег напољу, кад још природа спава? Матица дакле ради по својем нагону, јер јој се јајњак одморно, па не пита је ли напољу још снијег, је л' се земља заодјела травом и цвијетом. А пчеле не стају јој на пут да то не чини него још прихрањују ујеве до год има у кошници меда, а кад нестане меда, онда како било. Гдје је ту филозофија у пчеле, што јој приписује г. Јов. П. Јовановић. Ја ћу још један примјер навести. Познато је практичним пчеларима како се гдјекоје године кошнице тако роје, и толико се роје, да се ројеви због слабости друштва не могу одржати, а и маторка, која је избацила толико ројева не може се одржати, јер је сасвијем ослабила ројењем. Ту су се пчеле покоравале само својему нагону природном за ројењем, а даље од носа нијесу мислиле нити су помишљале шта носи дан, а шта ноћ. Та како би и могле оне размишљавати шта носи дан, а шта ноћ, кад цио њихов вијек траје само шест недјеља за вријеме главне паше. Па зар је могуће да за шест недјеља стеку тако велико искуство да могу размишљавати шта носи дан и ноћ? Никако. Пчеле све, што раде, раде по својим природним нагонима. Ти су нагони: нагон за сабирање нектора, нагон за грађење саћа, нагон за располавање друштва, нагон за храњење ујева. А морска „закљученија логическа“ не могу оне изваћати, то је дато само госп. Јов. П. Јовановићу, као што свједочи његов чланак, из којег сам ја овдје доста навео, да се о томе и сами читаоци „Српског пчелара“ могу увјерити.

Даље пише у својем чланку г. Јов. П. Јов. овако: „Чудно је како се могло десети г. Ж. да сметне с ума, да матица нема потпуно слободну и независну вољу у пчелиној задрузи и апсолутно располагање у ношењу јаја у кошници, већ да се матица у томе погледу *увек* повињава општој жељи своје задруге и управља по нахођењу целога друштва. Кад задруга налази да има услова и потребе да се задруга размножава онда пчеле храњењем и лицкањем матице исказују ту потребу и на тај начин драже матицу и нагоне да носи јаја. Дакле пчеле, или тачније, пчелина задруга, регулише размножавање у кошници а не сама матица. Матица у томе нема апсолутне власти. Матица је у томе погледу само извршилац опште воље у задрузи, а никако апсолутни господар, али — како Луј Бихнер вели — „њена моћ није ни као председника какве људске републике; она није толико владарка колико прва и најважнија слушкиња у општини.“ Чудно је да г. Јов. П. Јов. мени увијек њешто подмеће да тако и тако мислим, а овамо није истина. Нека читаоци испореде у мојој књизи „Српски Пчелар“ на стр. 83., 84., 85., 86. и 87. чланак: „О подели рада и државном устројству код пчела“ са тијем ријечима госп. Јов. П. Јовановића што смо сад наведи, па ће видјети да нијесу те његове ријечи ништа друго него извод из тога мојега чланка. И ја

у том мојем чланку велим да је друштво пчелиње господар у кошници и да се матица покорава друштву. И поред свега тога госп. Јов. П. Јовановић мојим рођеним чланком мене учи и поучава и соли памет. То је заиста нечувено! Гдје је ту образ! Али поред свега тога што су пчеле господарице у кошници и што је матица њима подложена, бива да матица поремети равнотежу у кошници, која је у нормалним приликама. Каткад матица нанесе јаја по свем саћу у кошници толико да пчеле немају гдје истоварити меда, и ако пчелар не притекне у јесен у помоћ с медом тако би друштво умрло преко зиме. Гдје је ту господство и господарење и владање друштва над матицом? Је ли сад матица „слушкиња у општини“ као што каже Бихнер,^{*}) који толико исто зна трабувати о пчели као и г. Јов. П. Јовановић? Не иде у кошници све онако као што би требало. Има нешто што поремети равнотежу између пчела и матице. А шта је то што поремети равнотежу у раду између пчела и матице? То је вријеме и цвијет. Ако је лето влажно,^{*}) онда ће матица више размножити друштво него што треба, а пчеле ће мало нанјети меда и у таком случају пчелари међу преграде између мидишта и плодишта, да стану матици на пут да не носи толико јаја, и тијем се даје пчелама мјеста да могу више меда нанјети. Ако је паша послаба матица ће опет размножити друштво по цијелој кошници, друштва ће бити много, а меда мало и пчелари сви једногласно траже у оваким приликама преграде у кошници, да стану на пут матици због силнога размножавања друштва. Матица дакле при оваким приликама не слуша својега господара пчеле нити су јој пчеле кадре поред свега силног господства забранити да не носи толико јаја. Она се у оваким приликама једино покорава својему природному нагону да размножава друштво. Кад би паша била увијек посипјерна за пчеле, кад би вријеме и паша увијек стајале у равнотежи са пчелом, онда би било лако пчеларити, онда нам не би требало ни решетке Ханеманових, нити бисмо убијали матица за вријеме главне паше. Све би ишло као намазано. А тако себи представља г. Јов. П. Јовановић да је увијек тако, да се матица „увек повињава општој жељи своје задруге“, а то је онс што га издаје да није пчелар.

Кад је паша послаба или је вријеме влажно, онда сви пчелари међу преграде или Ханеманове решетке у кошници и одвајају матице од мидишта, да би тијем дошли до више меда. Па и ја сам реконструисао амерканку, додавши јој на свој начин решетку Ханеманову. Ханеманову решетку додајем ја кад је паша послаба, јер се онда матица не покорава друштву него се покорава својему природному нагону за размножавање друштва. Ханеманову решетку метнути у моју

^{*}) Чудно је да г. Јов. П. Јов. зна само за Бихнера, који и није пчелар, те се по томе нико не може озбиљно на њега ни позивати.

^{*}) Ово је писано 19. маја. Вријеме влажно. Кошнице су пуне друштва и легла, а меда у гдјекојој ни капи. Морали смо прихрањивати. Тако је вријеме зацвјело било и у Србији, па је то исто могао видјети и г. Јов. П. Јов. и освједочити се о својем трабувању.

американку и њоме матицу оградити у плодишту, то је врло лак посао. То је за тињи часак готово. Али будући да није г. Јов. П. Јов. никад моје американке ни видио, зато он и држи да је тај посао тежак. Па тако исто врло је лако последије, ако хоће пчелар да промијени стару матицу младом,^{*)} матицу ухватити у медушту од пет оквира и додати јој младу из кошница за запаћење матица. Те ствари иду брзо док длан о длан удариш. Али г. Јов. П. Јов. не зна како се то ради нити има појма о практичном раду око пчеле нити је моје кошнице видио, зато његово пискарање ништа друго није него просто трабуњање. Г. Јов. П. Јов. вели да се преградом Ханемановом у мојој кошници не постизава да матица не размножава друштва и по томе да је свеједно била матица ограђена Ханемановом решетком или пуштена да брљека по нијелој кошници. Ту се види колико разумије ствар, о којој пише. Њему је свеједно кад је матица ограђена само на пет оквира, које она залеже и откуда ће последије 21 дан пчеле изаћи. А за 21 дан пчеле ће сабирати мед у медуште од десет оквира. Ту је за вријеме послабе паше пчелар одржао равнотежу између матице и друштва. Матица је налегла пет оквира, а пчеле су напуниле 10 оквира медом. Друштво је напољу гинуло, а матица је то својим леглом у плодишту накнадила. Пчеле су притом нанијеле десет оквира меда. Да је пак по „умствованију“ паметном г. Јов. П. Јов. пустио матицу по цијелој кошници, она би при послабој паше својим нагоном природним натхитрила пчеле, залегла би по свем саћу, била би пуна кошница легла и пчела, а меда ни мало. Маја мјесеца ове године могао се сваки увјерити о овоме. Маја се мјесеца код нас не међу Ханеманове решетке него пчелар гледа да што већма ојача своје кошнице друштвом како би могао липу (главну пашу) што боље употребити. Али будући да је мај мјесец био сасвијем влажан, то је матица по свему саћу залегла друштво тако да је све кинтјело од пчела у кошници, а капи меда у гдјекојој нијеси могао видјети. Багрена у највећем јеку цвјета, а ми морамо да своје кошнице прихрањујемо. Ето како се матица покорава друштву, и не би л' било паметније да су у оваким приликама биле Ханеманове решетке, у кошницама. Ко то не види, тај је слијеп код очију или не разумије ништа или боље да кажем: разумије пчеларити лијепо као г. Јов. П. Јовановић. Напошљетку вели г. Јов. П. Јов. „Остаје дакле ипак као правило у рационалном пчеларству, да се матице за време главне паше *морају убијати*, ако се хоће више меда да добије и више младих пчела, те да пчеле боље презиме“. Не знам у којем је „Пчелару“ читао г. Јов. П. Јов. да је главно правило у пчеларству убијати матице. То не ради ни један пчелар, који увелико ради око пчела. Лијеп би то посао био имати двије, три стотине кошница, па у њима све матице поубијати. То је немогуће радити у кошници од 15 великих оквира. То се може чинити са неколико кошница, али

^{*)} Најбоље је кад се матице младе оплоде од 10--21. јунија кад је сунце највећма одскочило, кад је вегетација најбујнија. У то вријеме оплођене матице и најплодније су. У то вријеме треба и матице измијњивати.

ко с масом кошница пчеларі, тај то не ће чинити нити може чинити. То је дакле правило себи увртио у главу г. Јов. П. Јов. да се матице морају убијати. Тога се правила нико данас не држи. Ја сам то кадгод чинио, али данас не могу, јер имам преко 250 кошница. Данас стоје у мојим кошницама онда кад треба Ханеманове решетке и баш кад стоје Ханеманове решетке, ако хоћу и ако је потребно да измјењујем маторе матице младим то је за тињи часак готово извршити у медишту од пет оквира. То треба да разумије г. Јов. П. Јовановић, па онда да пише, а не којешта да трабуња.

Напошљетку ја сам многогодишњим искуством се увјерио да је моја кошница, у којој сјечимице ударају оквири на лето, особито добра за презимљивање. Ни једна пчела не остане мртва преко зиме. Дошао сам до тога увјерења да пчеле требају доста ваздуха преко зиме. У моју кошницу пак будући да оквири ударају сјечимице на лето више улази ваздух него у кошницу којој оквири ударају пљоштимице на лето. У мојој кошници има ваздух већег маха да улази у кошницу него у другим кошницама, у којима оквири ударају на лето пљоштанице и за то у мојој кошници и пчеле боље презиме него у другим кошницама, јер пчеле требају у зиму доста ваздуха. Ја сам у једној реченици погрјешно мјесто *ваздух* случајно написао *вјетар*, зато је г. Јов. П. Јов. подигао ларму овако: „Да је ваздух потребан пчелама, као и свима живим створовима, то сваки зна и верује, али да ће ваздуха бити у кошници и без ветра, и да је ваздух таково тело, које има то својство, да сам испуњава сваку шупљину, па и сваку кошницу, то зна и свако ђаче.“ Ето тако пише тај велики пчелар пун искуства ваздушнога. Да ваздух испуњава сваку шупљину не мора знати баш свако ђаче, али је доста да бар то зна г. Јов. П. Јовановић, и да се због својега такога великога знања може разматрати и другога понижавати. Али г. Јов. П. Јов. треба ипак да зна да пчеле требају мало више ваздуха него што добивају кроз „сваку шупљину“. Берлепш тај највећи пчелар уз Ђерзона начинио је велику забуну међу пчеларима са својом реченицом: *Die Bienen brauchen im Winter verteufelt wenig Luft*. Истина је да пчеле презиме врло добро под земљом гдје се не мијења температура и ту би се могла примјенити Берлепшева реченица: *Die Bienen brauchen verteufelt wenig Luft*. Али кад су пчеле напољу, онда, бих ја ту Берлепшеву реченицу искренуо овако: *Die Bienen brauchen im Winter verteufelt viel Luft*. Американке, у којима ударају оквири на лето пљоштанице, преко зиме изгубе свака по њешто пчела, а особито, ако се којој спустило оквир доле на патос, па није могао ваздух кроз цијелу кошницу да продире, бива да су се све пчеле иза тога оквира погушиле. У мојој пак американци, у којој ударају оквири сјечимице на лето, те ваздух кроз сокаке између оквира слободно продире, ријетко се може видјети послје зиме на патосу која мртва пчела. Тако у њој добро презиме пчеле. Отуда се јасно види да пчеле требају доста ваздуха и да им не може бити довољно само оно ваздуха, што би продирало кроз сваку „шупљину“. Ја држим да је сваки пчелар,

који пчелари са плетарама, искусио, ако је покушаје право, да му је плетара баш она најбоље презимила, која је даље при земљи била издржана и отворена да је ваздух слободно са свију страна јурио у кошницу. Под том кошницом није нашао ни једне мртве пчеле. А напротив под плетаром, која је била са свијех страна утуткана и пијеском обасута, нашло се послје зиме силних мртвих пчела. Из тога се види да пчеле требају доста ваздуха зими и да им није довољно само онолико, колико пролази кроз „сваку шипљину“. Пчела стоји са биљком у свези. Без биљке нема ни пчеле, а без пчеле не би било ни многих биљака. Кад дакле биљка зими спава, сведе и пчела свој живот на најнижи ступањ. Пчела дакле не смије зими преко мјере бити утопљена, јер би тијем прије времена почела матица лећи на штету и пропаст цијеломе друштву. Пчела се мора једнако са биљком будити, ускрсавати. Зато треба да има у кошници доста ваздуха, којим се ствара влага, која је потребна за живот пчелињи. Ако је пак кошница јако утуткана да ваздух не може довољно да продире у њу, онда у кошници нема влаге, која је пчели потребна. У такој кошници прије времена матица почне носити јаја и пчеле тада требају воде ради хране за легло. Али у такој кошници нема влаге, којом би се пчеле помогле умјесто воде. Шта ће радити пчеле у таком случају? Излијетаће напоље ради воде и на зими ће наћи умјесто воде смрт. Моја је дакле кошница тако удешена да у њој има увијек доста ваздуха и по томе влаге, те да пчеле у њој држе равнотежу са биљкама напољу. У њој не ће матица прије времеца носити јаја, а ко зна да је то добро, тај ће знати и цијенити колико вриједи моја кошница у рационалном пчеларству. Па кад и почне матица носити јаја, има у мојој кошници влаге, која је сада потребна пчели умјесто воде и која је особито добро дошла кад је случајно вријеме напољу незгодно да пчеле не могу излијетати напоље. То малко више вриједи него што је г. Јов. П. Јов. научио од Ђака да ваздух продире кроз „сваку шипљину“. Напошљетку каже г. Јов. П. Јов. да је моја кошница „са кратким рамовима, те пчеле у њој теже презимљују“. И овдје говори г. Јов. П. Јов. насумце, јер никад није моје кошнице ни видио нити с њоме пчеларио, иначе не би могао којешта говорити. Моји су оквири 27×26 см и кад их пчеле напуне медом, онда су тешки сваки $2\frac{1}{2}$ до 3 киле. Ко каже да на таквим оквирима пчеле „тешко презимљују“, тај не зна, шта говори. За двадесет и двије године никад се није случај десио да су пчеле страдале зими, да су појеле сав мед у сокацима па да су морале прелазити на други оквир и тако да су од зиме страдале. То је знак да пчеле не могу појести преко зиме онолико меда, колико себи замишља славни пчелар г. Јов. П. Јов. Цио рој од толико хиљада не поједе више у јануару од једне фунте, у фебруару 2, фунте, а у марту 4, фунте, а моји оквири тешки су $2\frac{1}{2}$ до 3 киле. Рој је разређен у сокацима између оквира и захваћа десет до дванаест оквира. У сваком сокаку на једном и другом оквиру имају пчеле по $2\frac{1}{2}$ к. меда. А сав се рој не може сабити у једном сокаку, него је разређен у 9—10 сокака. И је ли онда могуће да се то-

лики мед поједе, гдје у сваком сокако има по 2¹/₂ к. меда. Г. Јов. П. Јов. којешта говори. Г. Јов. П. Јов. треба да зна да американка има своју прошлост. Ја је знам већ 20 година. С њоме се пчелари у Бачкој и Банату још прије 20 година. Њени су оквири сасвијем довољно велики. Већи нијесу потребни, јер би били непрактични као што су оквири у кошницама пчеларско-воћарске задруге, које има зацијело и г. Јов. П. Јовановић. Ја кажем да се те кошнице непрактичне, јер треба зрло велика центрифугална справа за њихове оквири и што се такве гломазне кошнице не могу пренашати на бољу пашу. И ако их човјек хоће силом да пренаша, онда га мора јефтино стати такво сељење, гдје на кола не могу стати више од двије кошнице. а мојих американки могу 10 стати на једна кола. Практична кошница, коју мислимо сељацима омилићи, мора бити јефтина, мора тако бити проста, да је може и сваки сељак направити, за њу мора бити и центрифугална справа омања, треба да се око ње може брзо радити и мора бити zgodna за оно што наш народ каже: на осовини роди мед. А свему тому најбоље одговара моја американка. Али г. је Јов. П. Јовановић поред свега овога и не имајући никад моју американку пред собом у својем пчелињаку него имајући моје списе пред собом, које је извртао и којима подметао други смисао, што наравно најмање доликује једном учитељу, дошао до сасвијем другог резултата. Можда ће се наћи међу читаоцима, који не ће све вјеровати што сам ја овдје писао, зато ћу навести шта и други мисле о мојој американци. Из тога ће се најбоље видјети колико вриједи суд г. Јов. П. Јов. „Хрватско-славонско пчеларско друштво“ издало је моју књижицу „Американка“ 1891. а уредник „Хрватке пчеле“ написао је мали предговор тој књижици мојој и у њему вели ово: „У новије се доба зачео тај американски систем и код нас увађати, а да се ваљано проучно и према нашим околностима удесио, иде велика хвала нашега врпједнога сурадника г. професора Живановића. За „Хрватску пчелу“ написао је проф. Живановић овај у пракси *прокушани* напутак, како се пчелари са „Американкама,“ а да удовољимо опћој потреби, па и жељи тога велезаслужнога пчелара, закључисмо исти напутак издати на посеб. Нашим дакле пчеларом и свим пријатељем народнога пчеларства посвећујемо ово *ремек дјелце* једнога умнога и практичнога пчелара. Тко се буде овога напутка држао и по њем пчеларио, неће ље пожалити оно мало труда, што ће га у тај рад уложити.“ Тако пише уредник „Хрватске пчеле“ и од тога времена раширила се моја кошница на све стране по Хрватској. Многи и многи обасуше је хвалом и радују се што су се опростили усправних Ђерзонки и прешли на американке. Одмах године 1892. написао је Квирин Броз књигу с натписом „Pčelarenje sa pokretnim saćem“ и у тој својој књизи вели на стр. 20. и 21. ово: „Од свих врста Ђерзонака препоручили бисмо за наше прилике: Берлепшеву исправљену кошницу и Живановићеву положиту американку. Берлепшева и многе друге, начињене по калуцу Берлепшеву, најраширеније су кошнице. Но како оне ишту велику пажњу у израђивању и доста велику спретност у руковођењу, описат

ћемо још једну врло јефтину и добру — рекли бисмо најбољу — Ђерзонку Живановићеву, која се у свих добрих својствих може на-тјецати са Верлепшевком а у неких ју и претјече.“ Тако мисле практични пчелари о мојој американци у Хрватској, који су с њоме пчеларили, и само онај човјек, може томе прогивно писати, који мисли да нешто зна и који хоће свом снагом, силом, на силу Бога да се покаже да нешто зна, те је стога принуђен да изврше непоштено туђе ријечи. Али таком човјеку велимо ми: Die volle Ahre senkt bekanntlich ihr Haupt, die leere hebt es stolz in die Höhe.

Додатак

У мојој американци, у којој је лето на дугачкој страни, презимљују особито добро пчеле и само у њој има смисла Ханеманова решетка у одређеним приликама. Али кад се пренашају моје американке на бољу пашу и кад је та паша врло бујна, онда треба отворити лета на усаној страни стога, што се онда може више американки метнути на одређени простор и што онда не смије бити Ханеманова решетка.

Гл. уредник

Пчеларски календар

МЕСЕЦ ЈУЛИЈ

Вредно је овде забележити спомена ради, да је ова година до сад у нашим крајевима тако рђава да се и стари пчелари такве не сећају. Ми се овде уздамо у липу, која је већ почела цветати. Ако и то пчеле због времена промаше, онда нама у Карловцима а и свима пчеларима који су у сличним приликама, не остаје друго него носити своје кошнице на добре јесење паше. Због рђавога времена у прошлом месецу кошнице ће се још ројити. У крајевима где нема јесење паше не треба пуштати кошнице да се доцкан роје, јер ти ројеви не ће моћи себи ништа изградити. Кошнице које се изројиле два, три или четири пута према снази, вази да спречиш да се више не роје, да не би маторка ослабила. Спречити можеш ако кошнице подрежеш т. ј. све матичњаке исечеш.

При пренашању кошница на боље паше треба особито pazити да свака кошница добија доста ваздуха иначе често бива да се многе погубе.

Одг. уредник.

К њ и ж е в н о с т

Виноград. Лист за виноградарство и воћарство. Изашао је 6. број са садржајем овијем: Пероноспора. Зелене положнице. Каламљење. Виноградарев календар. Питања и одговори. Књижевност. Поруке издавачеве.

П а б и р ц и

— Министар просвјете и црвених послова у Србији моли „Српскопољопривредно друштво да га извијести да ли би вољно било, да и ове године приреди практичан курс за учитеље основних школа. Ако би било вољно и могло, за коју би грану привредну приредило курс, за колики број наставника, у које доба љета и колико би дана курс трајао.

Т.

— **Послије три дана из јајета пчелинега изиде црв пчелињи,** који пчеле хране млијечем. Црв пчелињи окреће се у ћелице за храном и за два сахата окрене се у округ једанпут. Послије свака два сахата добива поново храну, дакле прихрањује се дванаест пути на дан. Шест дана развија се црв пчелињи у ћелици и храни, па се онда учаури. Црв дакле добива сваки дан дванаест порција хране, а за шест дана $6 \times 12 = 72$ порције. У мјесецу мају у јаком роју има од прилике 50.000 ћелица са леглом. У свакој ћелици црв за шест дана поједе 72 порције, дакле 50.000 црви по 72 порције потроше за шест дана 3.600.000 порција. Може се онда представити колика множина дојиља и дадиља пчела мора бити у кошници да исхране сав црв у кошници.

-- **Да се туђице одуче од крађе препоручивао је покојни пчелар Карло Гатер** да се кошница, у којој су туђице, обезматичи и и послје двадесет и четири сахата поврати матица натраг. Тијем се пчеле туђице одуче од крађе.

— **На 50 грама најбољег коњака додај једно жуманце и двије кашике меда са мало воде.** То је пиће особито добро за болеснике. Оживљава и освјежава и има особити укус.

— **Њеки су покушали да у усправљеној кошници ђерзонци у медшту излегу кокошја јаја.** Покушај је испао добро, јер у кошници унутрашња топлина износи 30° R.

— **Пчеларски курс. Ужичка подружина Срп. пољопр. друштво** држала је тродневни пчеларски курс у Ужицу 25. 26. 27. маја. Курсом је руководио г. Грујица Софронијевић, економ из Добриња среза пожешког, кога је „Срп. пољопр. друштво изабрало за свога изасланика. Т. Г.

Власници Јован Живановић и Иван Маширевић.

Претплата, огласи, рекламације, рукописи и све што се тиче уредништва шаље се уредништву „Српског Пчелара“ у Ср. Карловце.

Претплату за Србију прима Пчеларско-воћарска задруга у Београду.

За огласе и објаве плаћа се 6 новч. од једног реда ситних слова а за жиг сваки пут по 30 нов. — Неплаћена писма се не примају. --

Рукописи се не враћају.

Штампа Српске Манастирске Штампарије.